

กระบวนการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวภูไท โดยใช้แหล่งท่องเที่ยวใน
ชุมชนบ้านนาวิ ตำบลสงเปลือย อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นฐาน*
LEARNING PROCESS TO PRESERVE THE CULTURE OF THE PHU THAI
PEOPLE USING TOURIST ATTRACTIONS IN THE BAN NAWI COMMUNITY
SONG PLUEAI SUBDISTRICT KHAO WONG DISTRICT
KALASIN PROVINCE AS A BASE.

ภรภัทร กำเนิดพรหม, วศิน ปัญญาวุธตระกูล, อัจฉรา ศรีพันธ์
Pornpat Kumnerdporm, Waseen Panyawuttrakun, Atchara Sriphan
มหาวิทยาลัยนเรศวร, ประเทศไทย
Naresuan University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: pornpatk66@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบททางวัฒนธรรม สภาพปัจจุบันและปัญหาในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวภูไทบ้านนาวิ ตำบลสงเปลือย อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้การอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวภูไทโดยใช้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านนาวิเป็นฐาน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ความรู้ จำนวน 32 คน กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 5 คน และการสนทนากลุ่มกับกลุ่มอาสาสมัครในการทำกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรม จำนวน 20 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบบันทึกภาคสนามระหว่างการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกับชาวบ้าน 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม 3) แบบสัมภาษณ์โดยใช้แนวคำถามเชิงลึก 4) แบบสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม 5) การทำกิจกรรมโดยใช้ชุดคู่มือกิจกรรมท่องเที่ยววัฒนธรรมภูไท

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชาวภูไทบ้านนาวิมีบริบททางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและมีความสำคัญในการอนุรักษ์ ปัจจุบันประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นยังคงมีอยู่ แต่ยังคงมีปัญหาหลายด้านที่ส่งผลกระทบต่ออนุรักษ์ 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมชาวภูไทโดยใช้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านนาวิเป็นฐาน ได้ผลในหลายหลายด้าน ทั้งการส่งเสริมทักษะการอนุรักษ์ การสร้างการมีส่วนร่วมจากชุมชน และการพัฒนาแนวทางในการนำเสนอกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเพื่อสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ยังช่วยให้เยาวชนและคนในชุมชนมี

---

* Received: 10 March 2025; Revised: 8 May 2025; Accepted: 9 May 2025

ทัศนคติที่ดีและเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตน และยังสามารถขยายระดับความรู้สู่ภายนอกชุมชนได้

คำสำคัญ: ภูไทบ้านนาวิ, กระบวนการเรียนรู้, แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This research article aims to: 1) Study the cultural context, current conditions, and challenges in preserving the culture of the Phu Thai people Ban Nawi, Song Plueaiy Subdistrict, Khao Wong District, Kalasin Province; 2) Develop a learning process for cultural preservation using the community's tourist attractions as a foundation. This is a qualitative research study that collects data through interviews, including 32 cultural knowledge holders, 5 representatives from government agencies, and a focus group discussion with 20 volunteers involved in cultural preservation activities. A purposive sampling method was employed. The research instruments used include: 1) Field notes from additional inquiries with local residents; 2) Participant and non-participant observations; 3) In-depth interview guidelines; 4) Focus group discussion guidelines; 5) Implementation of activities based on a cultural tourism activity manual for the Phu Thai community.

The research findings revealed that: 1) The Phu Thai people of Ban Nawi have a diverse cultural context that plays a significant role in preservation. Currently, local traditions and culture are still present; however, various challenges continue to impact conservation efforts; 2) The development of a learning process for preserving Phu Thai culture centered on community-based tourism has yielded multiple benefits. These include enhanced conservation skills, increased community participation, and innovative approaches for integrating tourism with cultural preservation. This initiative has also helped local youth and community members develop a positive attitude and deeper understanding of their cultural heritage, while enabling the dissemination of cultural knowledge beyond the community.

Keywords: Phu Thai Ban Nawi, Learning process, Cultural tourism

บทนำ

สถานการณ์ของสังคมโลกปัจจุบันที่เกิดขึ้นนั้น ทำให้การรักษาอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โดยมีการใช้สถานที่ในชุมชนประยุกต์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในสังคมมากขึ้น ทำให้เกิดการเรียนรู้แบบใหม่ที่ไม่ใช่การท่องเที่ยวแบบเก่า หรือ การเล่าต่อกันมาเท่านั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้จะต้องเป็นพื้นที่ประกอบไปด้วย 1) พื้นที่ประเภทที่มีแหล่งเป็นมรดก (Heritage) ทำให้เกิดการท่องเที่ยวในทางวัฒนธรรมหรือโบราณคดี 2) พื้นที่ประเภทที่มีแหล่งความเป็นประวัติศาสตร์ (History) จะเป็นแหล่งให้เกิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นประวัติศาสตร์ 3) พื้นที่ประเภทที่มีปรากฏเป็นร่องรอยชุมชนการอยู่อาศัย (Habitat) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชน วิถีชีวิต และ 4) พื้นที่ประเภทที่มีงานศิลปหัตถกรรม (Handicraft) จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทงานศิลปะ ประเพณี (Smith, M. K, 1996) ทำให้ชุมชนที่มีประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เฉพาะเจาะจง ในปัจจุบันจะได้รับความนิยมจากคนภายนอกท้องถิ่นมากขึ้น จึงทำให้วัฒนธรรมในท้องถิ่นยากที่จะเลือนหายไป

กระบวนการถ่ายทอดอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม จึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการศึกษาที่มีอยู่ในชุมชน โดยอาจจะเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลาย ๆ ด้านควบคู่กันไป ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของกิจกรรมวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น การถ่ายทอดจะมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมชนบทนิยมประเพณี และวิถีการดำเนินการร่วมกันของคนในชุมชน โดยวัฒนธรรมทุกวัฒนธรรมในสังคมนั้น เกิดจากการค้นพบการประดิษฐ์หิบบมาดัดแปลงจากหลาย ๆ สังคมอื่น วัฒนธรรมที่เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโดยตรง เพราะการเกิดวัฒนธรรมนั้นบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้คิดค้นสิ่งประดิษฐ์ขึ้นมาแต่ไม่ได้เปิดเผยให้บุคคลอื่นได้เรียนรู้และร่วมกันใช้เพียงคนเดียว จึงไม่คิดว่าเป็นวัฒนธรรม (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2567) โดยชาวภูไทในบ้านนาวิจะดำรงชีวิตด้วยการเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น การปลูกข้าว การทำไร่ และการเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ ยังมีงานหัตถกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ได้แก่ การทอผ้าไหม ผ้าฝ้ายลายซิด และการจักสานไม้ไผ่ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งยังเป็นแหล่งรายได้เสริมของชาวบ้าน อีกทั้งชาวภูไทในชุมชนบ้านนาวิยังคงใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานผสมกับภาษาภูไทในการสื่อสาร ซึ่งมีความแตกต่างจากภาษาลาวหรือภาษาไทยทั่วไป ศิลปะและการแสดงพื้นเมือง หมอลำภูไท เป็นหนึ่งในศิลปะการแสดงที่สำคัญของชาวภูไทบ้านนาวิ โดยหมอลำภูไทมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่เน้นการเล่าเรื่องผ่านบทกลอนและท่วงทำนองที่เป็นเอกลักษณ์ นอกจากนี้ การฟ้อนภูไทเป็นการแสดงที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชน โดยใช้ชุดแต่งกายที่มีลวดลายและสีสันเป็นเอกลักษณ์ ชาวบ้านยังคงรักษาประเพณีดั้งเดิมไว้อย่างเข้มแข็ง เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีไหว้ผีเรือน และพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกษตร ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ อีกทั้งยังมีความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและการทำพิธีเซ่นไหว้เพื่อความเป็นสิริมงคลของครอบครัวและชุมชน (สุพรรณิ ศรีวรรณ, 2563)

ชาวภูไทในชุมชนบ้านนาวิเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะตัว ทั้งในด้าน ภาษา การแต่งกาย ประเพณี และวิถีชีวิตซึ่งยังเป็นกลุ่มชนที่ยังคงรักษามรดกวัฒนธรรมไว้ได้อย่าง เหนียวแน่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ความเชื่อ พิธีกรรม ซึ่งทั้งหมดล้วนได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และถ่ายทอดสะท้อนเป็น รูปแบบของกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมในชุมชน ชาวภูไทส่วนใหญ่มีนับถือศาสนาพุทธ จึงทำให้วัด เป็นศูนย์กลางในด้านความเชื่อหรือพิธีกรรมต่าง ๆ กับชาวบ้านในชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยวัฒนธรรมที่เป็น เอกลักษณ์และแตกต่างจากภูมิภาคอื่นอย่างเห็นได้ชัดนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผลจากการที่ภาคอีสาน เป็นส่วนรวมความหลากหลายทางเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ ก่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยน ศิลปวัฒนธรรมรวมถึงประเพณีได้อย่างลงตัว โดยสะท้อนผ่านรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ใน ชุมชน ชุมชนบ้านนาวิ ตำบลสงเปลือย อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่ยังคงรักษา วัฒนธรรมภูไทไว้ได้อย่างดี แล้วมีศักยภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่ แล้วยัง สามารถส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในท้องถิ่นได้

ปัญหาในการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ อิทธิพลของเทคโนโลยี และสื่อดิจิทัล ทำให้เยาวชนในชุมชนหันไปใช้สื่อออนไลน์มากขึ้น ความสนใจในศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ลดลง การแพร่หลายของสื่อสมัยใหม่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ภาษา การแต่งกาย และการบริโภควัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพและการดำรงชีวิต วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวภูไท เช่น การทอผ้า การเกษตร และการทำพิธีกรรม จะถูกลดบทบาทลง เนื่องจากคนรุ่นใหม่เลือกประกอบอาชีพ นอกชุมชนมากขึ้น การลดลงของการใช้ภาษาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การขาดแคลนการส่งเสริม และถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นเก๋าสู่คนรุ่นใหม่ จำนวนปราชญ์ชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญลดลง ผู้เฒ่าผู้แก่ ที่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมมีจำนวนลดลง เนื่องจากอายุที่มากขึ้นและไม่มีผู้สืบทอด ไม่มีการจัดตั้ง ศูนย์การเรียนรู้ที่ชัดเจน ทำให้ความรู้ดั้งเดิมกระจัดกระจายและค่อย ๆ เลือนหายไป ขาดระบบ การศึกษาที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เยาวชนในชุมชนไม่ได้รับโอกาสในการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ จริง เช่น การฝึกฟ้อนรำ หรือการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ขาดแรงจูงใจในการสืบทอดวัฒนธรรม คนรุ่นใหม่ มองว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมไม่สามารถสร้างรายได้หรืออาชีพที่มั่นคง ไม่มีการเชื่อมโยงวัฒนธรรมเข้ากับ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทำให้ขาดความน่าสนใจในการรักษาและสืบทอด (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา เพื่อสังคม, 2564) การท่องเที่ยวในชุมชนยังไม่ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจและ อนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน การขาดองค์ความรู้และ บุคลากรในการบริหารการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือการท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์ ถือเป็น “เครื่องมือ” ที่สำคัญใน การบริหาร การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีหลายชุมชนประสบ ความสำเร็จ มีชื่อเสียง อาทิ ชุมชนเชียงคาน จังหวัดเลย ชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา ชุมชนคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยนำวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนดังกล่าว เป็นจุดดึงดูดหรือ

จุดขาย เพื่อสร้างฐานะทางเศรษฐกิจหรือยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ด้วยรากฐานทางวัฒนธรรมของตน หรือสร้างความอยู่รอดในบริบทของโลกาภิวัตน์ (พงศวิชัย สพสันต์ ชรินทร์ และ ศุภชัย, 2561)

วัฒนธรรมจึงถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรม ถือได้ว่าเป็นหน้าที่หลักของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม คือ (1) ส่งเสริม สนับสนุนการนำเนื้อหาสาระทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (2) พัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ให้เป็นศูนย์กลางการบริการ เผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทุกระดับ (3) ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการอนุรักษ์ พื้นฟู สืบสาน ปกป้อง ค้ำครอง จาริตประเพณี ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม (สุวภัทร และเชมจิรา, 2562)

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ผ่านการถ่ายทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรม จึงเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการศึกษาที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งอาจเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ หรืออาจเป็นการถ่ายทอดหลาย ๆ ด้านควบคู่กันไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของกิจกรรมทางวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น กระบวนการถ่ายทอดนี้ มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการรับรู้จากการบอกเล่าหรือเอกสารทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2562) หนึ่งในแนวทางที่มีประสิทธิภาพคือ การใช้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ผ่านการมีส่วนร่วมกับวิถีชีวิตของชุมชน ผู้ที่เรียนรู้สามารถสัมผัสกับวัฒนธรรมไทยอย่างใกล้ชิด ผ่านการร่วมกิจกรรม เช่น การฟ้อนรำ การทอผ้า การทำเครื่องดนตรีพื้นบ้าน หรือการเข้าร่วมพิธีกรรมตามประเพณีดั้งเดิม ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น แต่ยังช่วยปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้กับคนรุ่นใหม่ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2563) ที่สำคัญการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนสามารถ ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชาวบ้าน และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การบูรณาการองค์ความรู้ดั้งเดิมเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ยุคใหม่ จะช่วยให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าและสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยใช้แนวทางการถ่ายทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรม ไม่เพียงแต่ช่วยให้วัฒนธรรมไทยได้รับการสืบสานต่อไปเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้แก่คนในชุมชน ส่งเสริมการท่องเที่ยว และกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืนในอนาคต (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษาเพื่อสังคม, 2564)

โดยเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “กระบวนการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวภูไท โดยใช้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านนาวิ ตำบลสงเปลือย อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นฐาน” เนื่องจากในปัจจุบัน วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย โดยเฉพาะในกลุ่ม

เยาวชนที่เติบโตขึ้นท่ามกลางเทคโนโลยีและกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้พวกเขาสัมผัสและรับรู้วัฒนธรรมที่หลากหลาย จนเกิดเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัยมากกว่าวัฒนธรรมภูไทดั้งเดิม วัฒนธรรมภูไทแบบดั้งเดิมในอดีต ปัจจุบันยังคงได้รับการรักษาไว้โดยผู้สูงอายุหรือผู้เชี่ยวชาญในชุมชน ที่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดวัฒนธรรมเหล่านี้ มีแนวโน้มลดลง ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป นอกจากนี้ การเผยแพร่วัฒนธรรมภูไทยังสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งจะช่วยให้ทั้งคนในชุมชนและบุคคลภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมชม ได้รับรู้ถึงศิลปะ ประเพณี และวิถีชีวิตที่มีมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชุมชน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวภูไท โดยนำองค์ความรู้จากชุมชนมาต่อยอดเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ให้เยาวชนรุ่นหลัง และผู้ที่สนใจภูมิปัญญาพื้นถิ่นได้มีโอกาสศึกษาและสืบสานวัฒนธรรมภูไทให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททางวัฒนธรรม สภาพปัจจุบันและปัญหาในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวภูไทบ้านนาวิ ตำบลสงเปลือย อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้การอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวภูไทโดยใช้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านนาวิเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวภูไท โดยใช้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านนาวิ ตำบลสงเปลือย อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นฐาน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) และศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินงาน กระบวนการวิจัยแบ่งออกเป็นสองขั้นตอนหลัก ดังนี้

- 1) ศึกษาบริบทวัฒนธรรมสภาพปัจจุบัน และปัญหาในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวภูไทบ้านนาวิ ตำบลสงเปลือย อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

ในขั้นตอนแรกของการวิจัย ได้ดำเนินการศึกษาสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านนาวิ โดยมุ่งเน้นการสำรวจองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวภูไท เช่น ภาษา เครื่องแต่งกาย อาหาร ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการแสดง และหัตถกรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังทำการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและปัญหาที่ชุมชนเผชิญ เช่น การขาดการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชน การลดลงของการใช้ภาษาภูไท และการขาดการสนับสนุนจากภาครัฐในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการเก็บข้อมูลในส่วนนี้ใช้เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่

การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ความรู้ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน พระสงฆ์ 1 รูป และชาวบ้านในชุมชนจำนวน 30 คน **กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ** ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่เทศบาลบ้านนาวิ จำนวน 1 คน และ ผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านนาวิ หมู่ 6,7,15 จำนวน 3 คน

การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมและพฤติกรรมของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการอนุรักษ์

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มอาสาสมัครในชุมชน เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม จำนวน 20 คน

2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมชาวภูไทโดยใช้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านนาวิเป็นฐาน

จากข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนแรก ได้นำมาสังเคราะห์และออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวภูไท โดยใช้แหล่งท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหลัก กระบวนการเรียนรู้นี้ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน นักท่องเที่ยว และเยาวชน ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ออกแบบมาให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ถูกนำไปทดลองใช้ผ่านกิจกรรม “One Day Trip ท่องเที่ยววัฒนธรรมภูไท” ซึ่งเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ผสมผสานการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การเรียนรู้การทอผ้าฝ้ายลายโบราณ การเข้าร่วมพิธีกรรมและประเพณีพื้นบ้าน และการสัมผัสวิถีชีวิตของชาวบ้านโดยตรง ผลการทดลองใช้กระบวนการเรียนรู้ถูกเก็บข้อมูลผ่าน 1. การสัมภาษณ์หลังการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อประเมินผลการเรียนรู้และทัศนคติของผู้เข้าร่วม 2. การสังเกตพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนและนักท่องเที่ยว 3. การวิเคราะห์เนื้อหาจากบันทึกภาคสนามและข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วม

เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้ว จะใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) จากบันทึกภาคสนามที่เป็นส่วนบันทึกละเอียด หรือ บันทึกพรรณนาซึ่งการวิเคราะห์ตีความแบบพรรณนา (Analytical Description) ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์และร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ให้ ข้อมูลหลัก พร้อมร่วมกับสนทนาเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย และรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ หาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวภูไท ผ่านแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านนาวิให้มีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวภูไท โดยใช้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านนาวิ ตำบลสงเปลือย อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นฐาน ดังนี้

ชุมชนบ้านนาวิ เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีวัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนานตั้งแต่ยุคสมัยล้านช้าง ประชากรในชุมชนเป็นชาวภูไท จึงมีเอกลักษณ์วิถีชีวิตเฉพาะไม่ว่าจะเป็น ภาษา การแต่งกาย ประเพณี วัฒนธรรม อาหารการกิน และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม ที่ชาวบ้านยังคงอนุรักษ์รุ่นต่อรุ่นเพื่อให้ลูกหลานและผู้ที่มาเยือนได้สัมผัสวิถีวัฒนธรรมภูไทได้อย่างลึกซึ้ง

1. ผลที่ได้จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาบริบททางวัฒนธรรม สภาพปัจจุบัน และปัญหาในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของ ชาวภูไทบ้านนาวิตำบลสงเปลือย อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ แบ่งได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ **ด้านบริบททางวัฒนธรรมของชาวภูไทบ้านนาวิ** พบว่า ชาวภูไทในชุมชนยังคงมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และสะท้อนถึงรากเหง้าของชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านภาษา ประเพณี เครื่องแต่งกาย ศิลปะการแสดง อาหารพื้นเมือง แหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุมชน และวิถีชีวิตที่ยังคงสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าสังคมในปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยมากขึ้น เข้าถึงวัฒนธรรมร่วมสมัยมากขึ้น แต่คนในชุมชนก็ยังคงอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตนไว้อย่างแน่นแฟ้น **ด้านสภาพปัจจุบันในการอนุรักษ์วัฒนธรรม** พบว่า ชุมชนยังคงมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การฟ้อนภูไท การทอผ้าพื้นเมือง และการจัดงานประเพณีสำคัญ เช่น งานบุญประจำปี ประเพณีสงกรานต์ พระสงฆ์ ที่ยังมีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ของตนเอง อย่างไรก็ตาม การขาดกลไกที่ชัดเจนในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นใหม่ และการขาดความร่วมมือจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การอนุรักษ์ยังคงเป็นไปอย่างกระจัดกระจาย และไม่มีแนวทางที่เป็นระบบในชุมชน **ด้านปัญหาในการอนุรักษ์วัฒนธรรม** ได้แก่ การลดลงของการมีส่วนร่วมของเยาวชน เนื่องจากระบบการศึกษาที่เน้นไปที่วัฒนธรรมสากลมากกว่าวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ทำให้คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพมากกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ การขาดงบประมาณและการสนับสนุนจากภาครัฐในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งผลให้ศักยภาพของชุมชนในด้านการใช้วัฒนธรรมเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและการเรียนรู้ยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเต็มที่ ดังนั้น ชุมชนยังต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมในท้องถิ่นให้คงอยู่กับชาวบ้านในชุมชน แต่ด้วยยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย คนในชุมชนไม่เพียงแต่ไม่ต้องการให้วัฒนธรรมเลือนหายไปตามกาลเวลา แต่ชุมชนยังต้องการเผยแพร่วัฒนธรรมในชุมชนออกไปสู่ภายนอกมากขึ้น ในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถดึงชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นแนวทางที่สามารถช่วยให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมมีความยั่งยืนมากขึ้นได้อีกทั้งชุมชนยังฟื้นฟูในด้านของเศรษฐกิจในชุมชนได้

2. ผลที่ได้จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวภูไท โดยใช้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านนาวิเป็นฐาน พบว่า การเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน สามารถส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางปัญญาและสังคมของผู้เข้าร่วมได้ในหลายมิติ ตามทฤษฎี Continuous Learning จากการทำกิจกรรมในชุมชนสามารถจำแนกออกเป็น 6 ด้านหลักดังต่อไปนี้ 1) ด้านทัศนคติ (Attitude) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ห้องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ประเพณีและอัตลักษณ์ของชาวภูเก็ต ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมมีทัศนคติที่ดีขึ้นต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง และมีความตระหนักถึงความสำคัญของการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้สถาปัตยกรรมล้านช้าง การทอผ้าแบบดั้งเดิม และการทำอาหารพื้นเมือง ซึ่งช่วยสร้างความรู้สึกเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้ การได้รับฟังเรื่องราวจากปราชญ์ชาวบ้านและผู้อาวุโสในชุมชน ช่วยให้เยาวชนเห็นคุณค่าขององค์ความรู้และประเพณีที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษทำให้เกิดเจตคติที่เอื้อต่อการรักษาวัฒนธรรมในระยะยาว 2) ด้านการคิดวิเคราะห์ (Thinking) กระบวนการเรียนรู้ที่ออกแบบให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีโอกาสสังเกต วิเคราะห์ และเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมภูเก็ต ส่งผลให้เกิดพัฒนาการทางการคิดวิเคราะห์มากขึ้น เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของประเพณีดั้งเดิม เมื่อเทียบกับบริบทปัจจุบัน ช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถพิจารณาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรม รวมถึงสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการปรับตัวให้วัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่รอดภายใต้ยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มร่วมกับชาวบ้าน ทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและข้อจำกัดที่ชุมชนต้องเผชิญ และสามารถใช้กระบวนการคิดเชิงเหตุผลในการเสนอแนวทางแก้ไขที่เป็นไปได้ 3) ด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) การออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วม เปิดโอกาสให้เกิดการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ เช่น นำการเกษตรที่ชาวบ้านทำในชุมชน มาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น เพื่อให้ชาวบ้านเกิดรายได้มากขึ้น หรือการประยุกต์ใช้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านในรูปแบบที่ทันสมัย ช่วยให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ ในการพัฒนาวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน นอกจากนี้ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยังช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้ฝึกคิดค้นแนวทางในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่มากขึ้น เช่น การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น 4) ด้านความอยากรู้อยากเห็นทางวิชาการ (Academic Curiosity) กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมเกิดความสนใจใฝ่รู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมภูเก็ตมากขึ้น ผ่านการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ประเพณี และองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ การที่ผู้เข้าร่วมได้มีโอกาสตั้งคำถามและพูดคุยกับปราชญ์ชาวบ้าน ทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และมีความสนใจที่จะศึกษาเพิ่มเติมในเชิงลึก เกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเอง 5) ด้านการอ่านและการปฏิบัติ (Reading & Practice) กลุ่มอาสาได้ศึกษาเรียนรู้ข้อมูลจากคู่มือและนำไปปฏิบัติกิจกรรมอย่างเหมาะสม การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถเข้าใจและจดจำองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากกว่าการเรียนรู้ผ่านการอ่านเพียงอย่างเดียว 6) ด้านการขยายระดับความรู้ (Extend Knowledge Levels) กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถเข้าใจและซึมซับวัฒนธรรมของชาวภูเก็ตได้ดีขึ้น แต่ยังเปิดโอกาสให้สามารถเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้รับไปยังบุคคลภายนอกชุมชนด้วย

นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนกับนักวิจัยหรือสถาบันการศึกษา ยังช่วยให้เกิดการขยายขอบเขตของการเรียนรู้ และเพิ่มโอกาสในการพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในระดับนโยบาย ทั้งนี้ จากการทำวิจัยได้สัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ หรือกลุ่มอาสาจากการทำกิจกรรม ได้ทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจและเข้าถึงความเป็นภูไทในชุมชนบ้านนาวิมากขึ้น โดยจากการสัมภาษณ์ของชาวบ้านในชุมชนเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า “ในสังคมปัจจุบันที่เด็ก ๆ ในชุมชนเข้าถึงโลกออนไลน์มากขึ้น ทำให้เด็ก ๆ เริ่มสนใจวัฒนธรรมร่วมสมัยมากขึ้น การใช้ภาษาภูไทในเด็กยุคปัจจุบันเริ่มลดลง การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนก็ค่อนข้างเป็นได้ยาก ส่วนใหญ่ต้องเป็นการจัดกิจกรรมที่โรงเรียน วัยรุ่นส่วนใหญ่ก็ไปทำงานต่างถิ่นมากขึ้น คงที่อยู่ในชุมชนก็จะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนซะส่วนใหญ่” ในการทำกิจกรรม One Day Trip ท่องเที่ยววัฒนธรรมภูไท ทำให้คนในชุมชนมีความตระหนักถึงการเผยแพร่วัฒนธรรมในชุมชนให้กับภายนอกได้รับรู้มากขึ้น โดยชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจอย่างมาก ชาวบ้านได้แนวทางการทำให้เป็นชุมชนเศรษฐกิจจากวัฒนธรรมในท้องถิ่นมากขึ้น และสิ่งสำคัญวัฒนธรรมในท้องถิ่นก็ยังอยู่คู่กับชุมชนต่อไป พร้อมปรับเปลี่ยนวิธีการอนุรักษ์ตามยุคตามสมัย

อภิปรายผล

กระบวนการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวภูไท โดยใช้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านนาวิ ตำบลสงเปลือย อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นฐาน ผู้วิจัยมีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาบริบททางวัฒนธรรม สภาพปัจจุบัน และปัญหาในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวภูไทบ้านนาวิ ตำบลสงเปลือย อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่สามารถใช้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเป็นฐานในการส่งเสริมและรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ และสามารถถ่ายทอดไปยังคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากผลการศึกษาพบว่า การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน สามารถช่วยให้ผู้เข้าร่วมเกิดความเข้าใจและซึมซับวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของการอนุรักษ์วัฒนธรรม ผ่านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่กำลังได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน การศึกษาบริบททางวัฒนธรรม สภาพปัจจุบัน และปัญหาในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวภูไทบ้านนาวิ บ้านนาวิเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมของชาวภูไท โดยมีอัตลักษณ์ที่สะท้อนผ่านประเพณี พิธีกรรม การแต่งกาย ศิลปะพื้นบ้าน และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน ทำให้เกิดความท้าทายในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ โดยเฉพาะในประเด็นการสืบทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากเยาวชนในพื้นที่ให้ความสนใจวัฒนธรรมร่วมสมัยมากกว่าวัฒนธรรมดั้งเดิม การใช้ภาษาภูไทในชีวิตประจำวันลดลง และพิธีกรรมบางอย่างเริ่มมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ แนวโน้มดังกล่าวสอดคล้องกับ

งานวิจัยของคมสันต์ ศรีไพรวรรณ ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการพัฒนาของสื่อดิจิทัล ส่งผลให้วัฒนธรรมพื้นเมืองหลายอย่างถูกลดบทบาทลง โดยเฉพาะในหมู่เยาวชนที่มีการรับสื่อจากภายนอกมากขึ้น ทำให้ความผูกพันกับวัฒนธรรมท้องถิ่นลดลง ในขณะที่ผู้สูงอายุยังคงพยายามรักษาวัฒนธรรมของตนเอง แต่การถ่ายทอดองค์ความรู้ทำได้ยากขึ้น เนื่องจากช่องว่างระหว่างวัย (คมสันต์ ศรีไพรวรรณ, 2560) นอกจากนี้ งานวิจัยของพิชิต ฤทธิ์จรูญ ซึ่งศึกษาการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชน พบว่า การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมประสบปัญหา โดยชุมชนมักต้องดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมด้วยทรัพยากรของตนเอง และขาดแนวทางที่เป็นระบบในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2562)

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมชาวภูไทโดยใช้แหล่งท่องเที่ยวเป็นฐาน จากผลการศึกษาพบว่า การใช้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สามารถช่วยให้เยาวชนและประชาชนในชุมชนเกิดความเข้าใจ และตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อกิจกรรมการเรียนรู้ถูกออกแบบให้ผู้เข้าร่วมสามารถสัมผัสประสบการณ์จริง ผ่านการมีส่วนร่วมในประเพณี การทำงานร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน และการสร้างสรรค์กิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชน แนวทางนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของนิภาพรรณ เจนสันติกุล ที่ศึกษาการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม พบว่า การให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจวัฒนธรรมผ่านการปฏิบัติจริง และสามารถเชื่อมโยงความรู้กับบริบทของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในบ้านนาวิ มีองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมการเรียนรู้ใน 6 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านทัศนคติ (Attitude) สร้างทัศนคติที่ดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรม 2. ด้านการคิดวิเคราะห์ (Thinking) การเสริมสร้างความรู้และทักษะที่จำเป็น 3. ด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) สามารถประยุกต์ใช้วัฒนธรรมในการพัฒนาสินค้าและบริการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว 4. ด้านความอยากรู้อยากเห็นทางวิชาการ (Academic Curiosity) เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 5. ด้านการอ่านและการปฏิบัติ (Reading & Practice) ได้รับองค์ความรู้จากเอกสารและการมีส่วนร่วมของชุมชน 6. ด้านการขยายระดับความรู้ (Extend Knowledge Levels) สามารถเผยแพร่องค์ความรู้ไปยังบุคคลภายนอกได้ (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2564) ผลลัพธ์เหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิธิดา จรุงเกียรติกุล ที่ศึกษาแนวทางการบูรณาการการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการในชุมชนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม พบว่า การให้ผู้เรียนมีบทบาทในการลงมือปฏิบัติจริง ผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมสามารถ ช่วยสร้างความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ได้มากกว่าการเรียนรู้ผ่านการบรรยายหรือการอ่านเพียงอย่างเดียว (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวภูไท โดยใช้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านนาวิเป็นฐาน สรุปได้ว่า บ้านนาวิเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวภูไทที่ยังคงได้รับการสืบทอด ไม่ว่าจะเป็นภาษา ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะพื้นบ้าน การแต่งกาย และหัตถกรรมพื้นเมือง อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่ส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะการลดลงของการใช้ภาษาภูไท การขาดกลไกในการถ่ายทอดองค์ความรู้ และการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่ลดลง ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การใช้แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเป็นฐานของกระบวนการเรียนรู้ สามารถช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การมีส่วนร่วมของชุมชน และการถ่ายทอดองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านสู่เยาวชนและนักท่องเที่ยว กิจกรรมที่ออกแบบ “One Day Trip ท่องเที่ยววัฒนธรรมภูไท” สามารถช่วยสร้างความเข้าใจและกระตุ้นให้เกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับคุณค่าของวัฒนธรรมในกลุ่มผู้เข้าร่วม นอกจากนี้ กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ช่วยให้ผู้เข้าร่วมมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม สามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมในปัจจุบัน และมีความคิดสร้างสรรค์ในการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมภูไทในบริบทปัจจุบัน ทั้งในด้านศิลปะ การแสดง และการพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้เข้ากับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้น การพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยใช้แหล่งท่องเที่ยวเป็นฐาน ไม่เพียงแต่ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่ยังช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับชุมชน และกระตุ้นให้เกิดการสืบทอดวัฒนธรรมที่ยั่งยืน หากได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวภูไทบ้านนาวิ จะสามารถพัฒนาเป็นรูปธรรมและขยายผลไปยังชุมชนอื่น ๆ ได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีการจัดตั้งเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรม ที่เชื่อมโยงกันระหว่างชุมชนบ้านนาวิ หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และองค์กรด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการดำเนินงาน

2) ควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมภูไทในบ้านนาวิ เพื่อใช้เป็นสถานที่กลางสำหรับรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมภูไท และเป็นแหล่งฝึกอบรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ทั้งเยาวชนชาวบ้าน นักท่องเที่ยว และนักวิจัยสามารถศึกษาและเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านได้

3) ควรมีการจัดกิจกรรมการศึกษาภาคสนามที่ช่วยให้เยาวชนสามารถเรียนรู้วัฒนธรรมผ่านประสบการณ์ตรง และสามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดต่อไปยังคนรุ่นใหม่

4) ใช้โซเชียลมีเดีย เป็นช่องทางในการเผยแพร่วัฒนธรรมไทย เช่น การสร้าง Facebook Page หรือ YouTube Channel ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม และเรื่องราวของชาวภูเก็ต

5) ควรมีการพัฒนาแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น โดยประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานการท่องเที่ยวและองค์กรภาคเอกชน จัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น “One Day Trip ท่องเที่ยววัฒนธรรมภูเก็ต” หรือกิจกรรม Home Stay ที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสประสบการณ์จริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาผลกระทบในมิติต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ว่าการใช้การท่องเที่ยวเป็นฐานของการเรียนรู้ สามารถส่งเสริมการอนุรักษ์ได้จริงหรือไม่ และมีผลกระทบเชิงบวกหรือเชิงลบต่อชุมชนอย่างไร

2) ควรศึกษาชุมชนอื่นที่มีรูปแบบการอนุรักษ์วัฒนธรรมแตกต่างกัน เพื่อทำความเข้าใจว่า การใช้การท่องเที่ยวเป็นฐาน สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนได้จริงหรือไม่

3) ควรศึกษาการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) และเทคโนโลยีเสมือนจริง (VR/AR) มาประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม เช่น การพัฒนาแอปพลิเคชันที่ให้ผู้ใช้งานสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับพิธีกรรม การแต่งกาย และศิลปะของชาวภูเก็ตผ่านระบบ VR

4) ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริม Branding ของแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนสามารถแข่งขันในตลาดการท่องเที่ยวได้ดีขึ้น โดยเฉพาะในยุคที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับประสบการณ์และการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2562). แนวทางการถ่ายทอดวัฒนธรรมในชุมชน : การศึกษากระบวนการเรียนรู้และการสืบทอดประเพณีพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2563). แนวทางการใช้แหล่งท่องเที่ยวเป็นฐานของการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม.
- คมสันต์ ศรีไพรวรรณ. (2560). การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2564). กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : บทสะท้อนจากประสบการณ์และการเรียนรู้. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน, 2(3), 78-85.
- พงศ์วิชัย สฟสันต์ ชินินทร์ และศุภชัย. (2561). บ้านภู : อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทกับการบริหารการพัฒนาในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 8(2), 17-25.

- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. (2562). การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2538). *กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม*. เรียกใช้เมื่อ 26 พฤษภาคม 2567 จาก <https://archive.lib.cmu.ac.th>.
- ศุณย์วิทย์และพัฒนาการศึกษาเพื่อสังคม. (2564). การบูรณาการวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุพรรณิ ศรีวรรณ. (2563). ศิลปะและประเพณีของชาวภูไท : การศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุภัทร และเขมจิรา. (2562). การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(ฉบับพิเศษ), 72-101.
- สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. (2561). แนวทางการจัดศึกษาตลอดชีวิตเพื่อขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย. *วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 46(2), 218-239.
- Smith, M. K. (1996). *Issues in cultural tourism studies*. United States: Routledge.